

1995/96

SoU1y

Socialutskottets yttrande

1995/96:SoU1y

Förvaltningsmyndigheternas ledning

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet har den 10 oktober 1995 beslutat bereda samtliga utskott tillfälle att yttra sig över regeringens proposition 1994/95:150 Reviderad finansplan m.m. (Kompletteringspropositionen) bilaga 7, avsnitt 3, om förvaltningsmyndigheternas ledning.

Socialutskottet

Bakgrund

Genom det s.k. verksledningsbeslutet (prop. 1986/87:99, KU29, rskr. 226) fastslog riksdagen år 1987 principerna för ledningen av de centrala förvaltningsmyndigheterna. Enligt detta beslut skall förvaltningsmyndigheterna normalt ha en lekmannastyrelse vid sidan om myndighetschefen. Som regel följer ansvarsfördelningen mellan styrelsen och myndighetschefen huvudprincipen i verksledningsbeslutet att chefen för myndigheten inför regeringen är ansvarig för myndighetens verksamhet, medan styrelsens uppgift är att öva insyn i verksamheten och att biträda verkschefen med sakkunskap och medborgerligt omdöme. Styrelsen skall vidare besluta i vissa särskilt angivna frågor. Beslutsbefogenheten för styrelsen gäller generellt i fråga om anslagsframställning, avrapportering av genomförd verksamhet och föreskrifter riktade till enskilda, kommuner och landsting. Styrelsen skall dela verkschefens ansvar inför regeringen i samma mån som den tilldelats beslutanderätt. Myndig-

hetschefens och styrelsens ansvar och uppgifter har efter verksledningsbeslutet närmare preciserats i verksförordningen (1987:1100) och i respektive myndighets instruktion.

Härefter har riksdagen våren 1994 godkänt nya riktlinjer för förvaltningsmyndigheternas ledningsformer enligt förslag i propositionen Förvaltningsmyndigheternas ledning (prop. 1993/94:185, KU42, rskr. 381). I fråga om genomförandet av de nya principerna förklarade den dåvarande regeringen sin avsikt vara att, efter genomgångar departementsvis av förvaltningsmyndigheterna och efter information till riksdagen, fatta beslut om deras ledningsform genom ändringar i respektive myndighets instruktion. Vidare anmälde regeringen att den hade för avsikt att i 1995 och 1996 års budgetpropositioner låta riksdagen ta del av hur regeringen avsåg att ändra ledningsformen för olika myndigheter.

Den nuvarande regeringen meddelade i 1995 års budgetproposition (prop. 1994/95:100 bilaga 8) vilka ledningsformer som den bedömde bli aktuella att tillämpa. Dessa var enrådighetsverk med eller utan råd med insynsuppgift, styrelse med fullt ansvar för verksamheten och även styrelse enligt hittillsvarande modell. I budgetpropositionen anmälde regeringen att den behövde ytterligare tid för att pröva dessa frågor och att den avsåg att återkomma till riksdagen med en redovisning av planerade ändringar i förvaltningsmyndigheternas ledningsform sedan en genomgång gjorts av myndigheterna inom varje departementsområde. Regeringen aviserade vidare att den mot bakgrund av redovisningen kunde komma att föreslå en omprövning av de ovan nämnda riktlinjerna i något avseende.

Propositionen

I propositionen lämnas en redovisning departementsvis av vilka myndigheter som regeringen avser att ge ny ledningsform under år 1995 genom ändringar i myndigheternas instruktion. Vid genomgången av myndigheterna har verksamhetens art och regeringens behov av att styra myndigheten på ett visst sätt varit den grundläggande utgångspunkten. En annan utgångspunkt har varit att det alltid bör stå klart var det samlade ansvaret inför regeringen för myndighetens ledning ligger.

Som ledningsform för centrala förvaltningsmyndigheter skall regeringen enligt propositionen välja enrådgighetsverk eller styrelse. Såväl enrådgighets- som styrelsemodellen bör vid behov anpassas till de särskilda förutsättningar som råder för den enskilda myndigheten. En styrelse kan ha ett helt eller med myndighetschefen delat ansvar för verksamheten inför regeringen. Vid val av ledningsform bör regeringen enligt propositionen utgå från myndighetens verksamhet och mål sådana de är fastlagda av riksdagen och regeringen och därefter välja en ledningsform med den grad av styrning som bäst bedöms gagna verksamheten och de uppställda målen.

Av redovisningen framgår att det är relativt många myndigheter som görs om till enrådgighetsverk. Regeringen anser dock att nuvarande ledningsform, där en myndighetschef och en lekmannastyrelse delar på ansvaret för verksamheten, bör behållas för en rad myndigheter. En samlad bedömning av verksamhetens art, behovet av insyn, råd och stöd har lett till att regeringen finner den nuvarande formen av styrelse för närvarande vara mest ändamålsenlig i dessa fall.

Såvitt angår socialutskottets område anges i propositionen bl.a. att regeringen avser att ge Läkemedelsverket, Rättsmedicinalverket (RMV), Smittskyddsinstitutet (SMI) och Statens insti-

tut för psykosocial miljömedicin (IPM) ny ledningsform. Sålunda anges att Läke-medelsverket, RMV och IPM skall göras om till enrådighetsverk med insynsråd samt att SMI skall göras om till enrådighetsverk utan insynsråd.

Regeringen föreslår i propositionen att riksdagen godkänner regeringens riktlinjer för förvaltningsmyndigheternas ledningsformer.

Socialutskottets bedömning

Enligt 1987 års verksledningsbeslut skall förvaltningsmyndigheterna normalt ha en lekmanstyrelse vid sidan om myndighetschefen. Styrelsen har beslutsbefogenheter i vissa frågor samt övar insyn i verksamheten och biträder verkschefen med sakkunskap och medborgerligt omdöme. Av propositionen framgår att regeringen nu har för avsikt att göra om ett flertal myndigheter till enrådighetsverk.

Socialutskottet delar regeringens uppfattning att de centrala förvaltningssmyndigheterna skall ha en klar och tydlig ledningsfunktion och att det i huvudsak måste ankomma på regeringen att välja ledningsform. Utskottet anser dock att nuvarande ledningsform med en myndighetschef och en lekmanstyrelse som delar på ansvaret för verksamheten har en rad fördelar. Lekmannainflytandet bevaras samtidigt som den speciella kunskap och kompetens som finns hos styrelseledamöterna tillförs verksamheten. Såvitt avser ett flertal myndigheter under Socialdepartementet finns enligt utskottets uppfattning ett särskilt värde av demokratisk insyn och en förankring av myndighetens verksamhet och beslut i de samhälleliga värderingarna genom en parlamentariskt sammansatt styrelse. Verksamheten rör inte

sällan utsatta människor.

Den nuvarande ledningsformen – dvs. en myndighetschef och en styrelse som delar på ansvaret – bör därför enligt utskottets mening bibehållas för ytterligare några myndigheter under Socialdepartementet. För Läkemedelsverket och RMV anser socialutskottet att det är motiverat att behålla nuvarande styrelsemodell. Även såvitt avser SMI och IPM anser utskottet att nuvarande ledningsform är ändamålsenlig.

Några myndigheter har redan nu inrättats som enrådgighetsverk. Utskottet anser att det föreligger behov av att dessa myndigheter utvärderas sedan verksamheten pågått en tid för att utröna om en tillfredsställande insyn och påverkan från allmänintresset varit möjlig med den ledningsform som valts.

Utskottet föreslår att det anförda ges regeringen till känna.

Stockholm den 26 oktober 1995

På socialutskottets vägnar

Sten Svensson

I beslutet har deltagit: Sten Svensson (m), Ingrid Andersson (s), Rinaldo Karlsson (s), Hans Karlsson (s), Liselotte Wågö (m), Christina Pettersson (s), Roland Larsson (c), Marianne Jönsson

(s), Leif Carlson (m), Barbro Westerholm (fp), Conny Öhman (s), Mariann Ytterberg (s), Birgitta Wichne (m), Chatrine Pålsson (kds), Sofia Steiner (s), Charlotta L Bjälkebring (v) och Eva Julin (mp).

Avvikande mening

Sten Svensson (m), Liselotte Wågö (m), Leif Carlson (m), Barbro Westerholm (fp), Birgitta Wichne (m) och Chatrine Pålsson (kds) anser att den del av utskottets bedömning som börjar med "Socialutskottet delar" och slutar med "till känna." bort ha följande lydelse.

Socialutskottet ansluter sig till regeringens bedömning.

Utskottet vill dock framhålla att verksamheten vid myndigheter under Socialdepartementet ofta rör utsatta människor där det kan vara av särskilt värde med insyn och förankring av myndighetens verksamhet och beslut i de samhälleliga värderingar som en parlamentarisk styrelse säkerställer. Utskottet anser därför att det föreligger behov av att de myndigheter inom Socialdepartementets område som har inrättats som enrådighetsverk utvärderas sedan verksamheten pågått en tid för att utröna om tillfredsställande insyn och påverkan från allmänintresset varit möjlig med den ledningsform som valts.

Utskottet föreslår att det anförda ges regeringen till känna.

1995/96:SoU1y

1995/96:SoU1y

Gotab, Stockholm 1995